

Второ европейско проучване на качеството на живот

Условия на живот, социално изключване и добро психично състояние

Резюме

Въведение

През последните две десетилетия имаше голяма промяна в европейския дебат относно социалния напредък и начина за неговото измерване. Концепцията на социално изключване все повече измести концепцията на бедност в рамките на дискусиата за политиката на ЕС относно социалната уязвимост и неблагоприятното положение. Неблагоприятните фактори по отношение на достъпа до пазара на труда и условията на живот оказват влияние както на участието в обществото, така и на социалния контакт, което от своя страна влияе на качеството на живот на европейските граждани и на начина, по който те възприемат социалното изключване. Второто Европейско проучване на качеството на живот (EQLS), осъществено от Европейската фондация за подобряване на условията на живот и труд (Eurofound) през 2007 г., предлага широкообхватен преглед на многообразните социални реалности в 27-те държави-членки на ЕС, като освен това обхваща Норвегия и страните кандидатки — Хърватия, бившата югославска република Македония и Турция.

Настоящият доклад проучва връзките между условията на живот, социалното изключване и доброто психично състояние. В него се изследват резултатите от EQLS с цел да се проучат факторите, които оказват въздействие върху възприеманото социално изключване и неговото влияние върху доброто психично състояние. Към тези фактори спадат достъпът до пазара на труда, приходите и стандарти на живот, както и наличието на социално подпомагане.

Политически контекст

Следствие от разширяването на ЕС до 27 държави-членки беше включването на редица държави със значително по-нисък стандарт на живот от този на първоначалните 15 държави-членки (ЕС15). Много от новите 12 държави-членки (НДЧ12) и трите страни кандидатки (СКЗ) са с по-високи нива на безработица, преобладаваща бедност и слаба инфраструктура за социални грижи. Тази ситуация подчерта необходимостта от развитие на политиката на ЕС в областта на социалното изключване и бедността.

Политическите стратегии носят отговорност за насърчване на положителна промяна с цел намаляване на подобни сериозни различия в стандартите на живот, които биха могли да

попречат на сближаването в ЕС — особено ако референтните групи за сравнение са в други, по-богати държави-членки. Следователно, постигането на по-висока степен на интегриране в Европа е жизненоважно за постигане на целите на ЕС за устойчиво икономическо развитие, повече и по-добри работни места и по-висока степен на социално сближаване.

Основни констатации

Общи модели на социално изключване

Мнозинството европейски граждани се чувстват социално интегрирани, като 86% от отговорилите отбелязват положителни резултати по показателите за социална интеграция. От друга страна, 14% от отговорилите отбелязват известна степен на социално изключване, а 2% — висока степен на изключване. Нивата на включване са по-високи в държавите-членки от ЕС15 и по-ниски в СКЗ и НДЧ12. По-специално, гражданите на България, Хърватия, Бившата югославска република Македония и Румъния показват най-високи нива на изключване, докато гражданите на Дания, Норвегия и Швеция показват средно най-ниските нива на социално изключване.

Влияние на макро средата

Средното ниво на възприеманото социално изключване в дадена държава е тясно свързано с нейния брутен национален продукт (БНП). Въпреки това, тази връзка не е строго установена. Някои държави, по-специално северноевропейските държави, показват по-ниски от средните нива на социално изключване, отколкото други като Австрия, Белгия и Франция, а имат същото ниво на БНП на глава от населението. По подобен начин, някои от не толкова богатите държави-членки на ЕС като Малта, Португалия и Словения, отчитат високи нива на интеграция въпреки по-ниския си БНП. Процентът на безработица и нивото на бедност поради ниски доходи в дадена държава също се свързват със социалното изключване, макар че някои държави изглежда се справят по-добре със запазването на социалната интеграция в периоди на по-висока безработица.

Показатели за изключване на микро ниво

По-високите нива на лишения на начина на живот и икономическия стрес свидетелстват за лице, което

изпитва социално изключване. В СКЗ и НДЧ12, по-високите нива на лишения допринасят в значителна степен за по-високо ниво на наблюдаваното социално изключване в сравнение с ЕС15. Независимо от това, гражданите на ЕС15 отчитат по-ниски нива на усещането за изключване при същото ниво на лишения.

Във всички държави при безработните лица има по-голяма вероятност да се отчетат по-високи нива на изключване в сравнение с всички останали групи по статус по отношение на заетостта. Безработицата води до сходни нива на усещане за изключване във всички държави, въпреки че действителните условия на живот може да значително да се различават. При лицата на по-високи позиции и на длъжности, които не са свързани с полгане на физически труд, се наблюдава тенденция за посочване на по-ниски нива на изключване.

Роля на социалното подпомагане

Начинът, по който европейските граждани възприемат възможността да получат финансово подпомагане, варира в значителна степен между страните. Въпреки че почти 85% от отговорилите съобщават, че биха могли да получат финансово подпомагане, когато е необходимо в извънредни ситуации, този процент е по-нисък в СКЗ и НДЧ12, отколкото в ЕС15. Начинът, по който се възприема ролята на семейството за осигуряване на финансова подкрепа, също варира между страните, като по-малко от 60% в СКЗ и НДЧ12 посочват семейството като главен източник на помощ в сравнение със 70% в ЕС15. По-малка разлика съществува между страните и групите страни по отношение на усещането за наличие на морална подкрепа. Главният източник на тази подкрепа е семейството, като около две трети от европейските граждани от всички групи страни го считат за основния източник. Като цяло, при еднакво ниво на лишения в начина на живот, лицата с достъп до финансова или морална подкрепа отчитат по-ниски нива на усещане за социално изключване.

Добро психично състояние

Във всички държави по-високите нива на благосъстояние под формата на БНП са свързани с по-високи нива на добро психично състояние. Това може да бъде една от причините, поради която гражданите на СКЗ и НДЧ12 съобщават за значително по-ниски средни нива на добро психично състояние в сравнение с тези на ЕС15. Независимо от това, при отговорилите лица от ЕС15 се наблюдава тенденция за отчитане на по-високи нива на добро психично състояние на всяко ниво на лишения в сравнение с резултатите от СКЗ и НДЧ12.

Значителни разлики се очертават между групите страни по отношение на ролята на социалното изключване във връзка с доброто психично състояние. В СКЗ възприеманото социално изключване допринася в ограничена степен за влошено психично състояние, докато в НДЧ12 ефектът е пет пъти по-силен, а в ЕС15 — седем пъти по-силен. Изглежда, че във всички държави прякото въздействие на лишенията върху доброто психично състояние е много по-значително от косвеното въздействие чрез социално изключване. При все това, косвеното въздействие е сравнително по-слабо в победните държави от групата СКЗ в сравнение с НДЧ12 или ЕС15.

Указания за политиката

- Когато е възможно, официалните показатели за социално изключване следва да се допълват със субективни измервания на възприеманото социално изключване, за да се определи кои неблагоприятни фактори водят до последствия за качеството на живот на европейските граждани и обстоятелствата, при които тази ситуация се променя.
- Повишените нива на образование и умения, както и развитието на динамичен и многообразен пазар на труда в СКЗ и НДЧ12 биха осигурили основа за намаляване на различията в условията на живот между настоящите и бъдещите държави-членки на ЕС.
- С цел да се гарантира достъп до пазара на труда за лицата, които могат да работят, заедно с гарантиран основен стандарт на живот за лицата, които не могат да работят, мерките като активни програми за пазара на труда и схеми за трансфер на доходи трябва допълнително да се развият по последователен начин с взаимна изгода.
- Социалното подпомагане играе ключова роля за подобряването на интеграцията и доброто психично състояние за всички, както и за укрепването на доброто психично състояние на лица, чиито условия на живот са лоши. Приоритет в политиките на ЕС и националните политики трябва да бъде проучването на политически интервенции за стимулиране или поддържане на нивата на социално подпомагане.
- Политиката за добро психично състояние трябва да признае и да се насочи към по-общите източници на психологически стрес, свързан с по-лоши условия на живот, които могат да повишат уязвимостта към по-сериозни проблеми във връзка с психичното състояние с по-скъпоструващи последствия и лечения, които биха се появили на по-късен етап.
- Държавите трябва да се стремят да използват добрите практики, предвид факта, че някои, по-специално северноевропейските държави, по-успешно създават по-високи нива на включване при сходни нива на агрегирани показатели за богатство и еднакви номинални нива на индивидуални лишения и стандарти на живот.

Допълнителна информация

Докладът от EQLS относно условията на живот, социалното изключване и доброто психично състояние (*Living conditions, social exclusion and mental well-being*) е достъпен онлайн на:
<http://www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef0988.htm>.

Общият доклад от EQLS и последващият вторичен анализ на данните от проучването са достъпни на уебсайта на Eurofound:
<http://www.eurofound.europa.eu/areas/qualityoflife/eqls/>.

Teresa Renehan, служител за връзка и информация
ter@eurofound.europa.eu